

Predarea – învăț area textului nonliterar în clasele de gimnaziu: de la textul literar spre textul funcț ional

Aliona Zgardan-Crudu, dr., conf. univ.

Summary

The integrated study of language and literature involves learning Romanian language content in connection with the contents of literature, merging them into a whole: the study of language content in the context of the literary text and content of literature on the basis of language material. Or, and the study of the functional text also will be achieved in the context of the study of literary texts.

In this article, we propose models of functional texts, developed based on literary text, thereby trying to argue the importance of the integrated study of Romanian language and literature.

Orice text, fie că este vorba despre stilul beletristic (literar artistic) sau oficial (juridico-administrativ), este elaborat în conformitate cu o anumită temă, are un anumit scop, o anumită structură și una sau mai multe funcții, implică prezența a unui emițător și a unui receptor, prezintă un anumit context social, una sau mai multe calități generale sau particulare. Or, „nevoia și dorința de a comunica se nasc dintr-o situație dată, iar forma și conținutul comunicării răspund acestei situații” [1, p. 46].

Întrucât studiul integrat al limbii și literaturii române presupune învățarea conținuturilor de limbă în strânsă legătură cu conținuturile de literatură, contopirea acestora într-un tot, studierea conținuturilor de limbă în *contextul* textului literar și a conținuturilor de literatură în baza materialului de limbă, și studierea textului funcțional, de asemenea, se va realiza în contextul studierii textului literar.

„Orice act de vorbire se înscrie în contextul unei situații date, în cadrul unuia dintre domeniile (sferele de activitate sau centrele de interes) vieții sociale” [1, p. 46]; și textul artistic prezintă varii situații, circumstanțe, contexte sociale în care personajele literare sunt puse în situația să elaboreze un bilețel, un mesaj de felicitare, o cerere, un curriculum vitae etc. sau identificăm situații în care un personaj literar ar putea, eventual, elabora un astfel de text. În acest context, propunem modele de texte nonliterare funcționale elaborate în baza textelor literare studiate în ciclul gimnazial.

În clasa a V-a, elevii studiază operele „Balada celor cinci motănași” de I. Druță, „Vizită” de I.L. Caragiale, fragmentul „La cireșe” din opera „Amintiri din copilărie” de I. Creangă. Tot în clasa a V-a elevii învață cum să scrie mai multe tipuri de texte nonliterare, printre care biografia, autobiografia, un mesaj telefonic, un bilet, o scrisoare familială, un discurs de felicitare. Indubitabil, pe parcursul întregii vieți avem nevoie să elaborăm astfel de texte, dar în niciuna din operele literare menționate nu sunt inserate exemple de texte nonliterare. De altfel, nici nu este nevoie de ele, întrucât contextul în care se deapănă firul narativ este unul natural, în care personajele literare comunică pe viu: în „Vizită”, în „Amintiri din copilărie” acestea nu au nevoie să comunice oficial, cu ajutorul unor cereri, mesaje telefonice sau scrisori amicale, familiale. În „Balada celor cinci motănași” nimeni nu comunică. Or, autorul prezintă povestea pisicii și a celor cinci motănași. Cu toate acestea, putem simula/modela situații în care personajele literare ar putea comunica cu ajutorul textelor funcționale sau situații în care comunicarea cu ajutorul textelor funcționale ar nuanța, varia, preciza, îmbogăți narativul. Astfel, în „Balada celor cinci motănași”, de exemplu, se găsește loc și pentru o scrisoare familială, și pentru un bilețel, și pentru un mesaj telefonic, și pentru un discurs de felicitare. Este important ca la lectura textului elevii să observe locul potrivit în care ar putea fi incluse aceste texte, important și scopul lor. Evident, este vorba despre un exercițiu de creativitate,

realizat cu ajutorul mai multor tehnici de lucru: atelierul de scriere, maratonul de scriere, revizuirea circulară și .a.

De exemplu, pisica ar putea scrie un bilețel pentru pisici, în care să le comunice că a plecat să caute un alt loc de trai sau de-ale gurii.

Dragii mei puișori,

Am plecat să caut un nou loc de trai, întrucât vine iarna și curând adăpostul nostru nu ne va mai putea feri de frig și umezeală. Să fiți cuminiți și să nu deschideți ușa nimănui.

Cu drag, a voastră mamă

Elevii vor observa asemănarea dintre situația dată și situația din povestea „Capra cu trei iezi”, iar textele elaborate vor varia în ceea ce privește complexitatea și originalitatea lor.

Totodată, elevii pot fi rugați să-și imagineze că pisica și motănașii au telefoane mobile și există posibilitatea de a comunica cu ajutorul mesajelor telefonice (SMS). Pisica ar putea să le expedieze motănașilor și un mesaj telefonic cu structura și conținutul prezentate în bilețelul de mai sus. Or, este vorba despre același text, care, într-un caz, este expedit cu ajutorul telefonului mobil, iar în alt caz este lăsat acasă, scris pe hârtie, într-un loc vizibil pentru destinatari.

Admitem că pisica elaborează o scrisoare familială adresată părinților ei, în care le spune despre faptul că, în sfârșit, a rezolvat problema ce ținea de spațiul locativ, atunci când a găsit adăpost pentru familia ei numeroasă. În alt caz, putem modela situația în care prietenii pisicii au aflat despre succesul referitor la găsirea unui adăpost și s-au bucurat enorm, lucru probat într-un mesaj de felicitare.

O astfel de scrisoare ar putea avea următorul conținut:

Dragă prietenă,

Ne bucurăm pentru faptul că, în sfârșit, ești la casa ta, cu familia ta frumoasă.

Cel mai important lucru, pentru orice persoană, este să aibă un adăpost, în care să se simtă în siguranță. Or, casa este cetatea în care te simți și stăpân. Îți dorim să te simți bine în casa pe care o ai, să te bucuri de căldură și liniște, să îți fie sănătoși copiii și să trăiești în armonie și bună înțelegere.

Cu drag, prietenele tale din casa de pe strada vecină.

Nu există calapoade pentru mesajele de felicitare, de aceea ele presupun multă creativitate și originalitate, dar trebuie să ținem cont de faptul că urmează să respectăm structura pentru acest tip de elaborări: formula de adresare se scrie în partea stângă a textului, ca în exemplul de mai sus, textul propriu-zis al mesajului de felicitare se scrie din alineat, primul cuvânt din text se scrie cu majusculă, iar formula de încheiere se scrie și ea în partea stângă a paginii, ca și formula de adresare.

Scrisoarea familială implică și ea respectarea unor reguli: în partea de sus, dreaptă, a colii, se indică localitatea, ziua, luna (cu litere) și anul redactării. Între localitate și dată, se utilizează în mod obligatoriu virgula. Urmează o formulă de adresare, așezată în centrul colii, sus, din care să reiasă gradul de rudenie dintre expeditor și destinatar, urmată obligatoriu de o virgulă. De exemplu: „Dragă tată”, „Scumpa mea fiică”, „Dragii mei”, „Scumpii mei” etc.

Introducerea scrisorii trebuie să evite formulele stereotipe, specifice limbajului de lemn, cum ar fi: „În primele mele rânduri, vă informez că sunt sănătos...”; „Aflați că vă scrie...”. În schimb, se pot exprima idei legate de necesitatea trimiterii scrisorii, de timpul în care nu s-au văzut cei doi sau de amănunte legate de viața cotidiană.

Cuprinsul va conține amănunte legate de probleme de ordin strict familial, ce constituie scopul scrisorii: un eveniment personal, o intenție de ordin general-familial, cererea/acordarea unor sfaturi sau ajutoare de orice tip. Ultima parte a scrisorii familiale este încheierea, care va cuprinde propoziții legate de nerăbdarea cu care se așteaptă răspunsul, speranțe în realizarea unui proiect comun, promisiuni sau mulțumiri. Formula de încheiere apare în dreapta, la mică distanță de ultimul rând: „Cu drag...”, „Te sărut” etc. După formula de încheiere, este obligatorie virgula, căci urmează prenumele expeditorului: „Al tău fecior, Mihai” (se scrie mai jos, în dreapta). În josul paginii, pot să apară eventuale completări, după P.S. (post-scriptum).

De exemplu, pisica îi poate expedia mamei sale o scrisoare familială cu următorul conținut:

Chișinău, 13 iunie 2014

Dragă mamă,

Am o mare bucurie, despre care îți în să-ți comunic neîntârziat.

Știi că atunci când am decis să las satul natal, să plec în lumea mare, din casa părintească, m-ai rugat mult să nu fac acest lucru, pentru că oamenii sunt nemiloși cu noi, pisicile, iar orașul este mare și nu este ușor să îți faci un rost în el. Nu te-am ascultat și am regretat mult că am fost atât de insistentă și neascultătoare.

Am hoinărit mult în căutarea hranei și a unui adăpost. Unde mai pui că, între timp, am devenit mămică – am cinci motănași drăgălași și zglopii. Am avut de învins multe greutăți. În sfârșit, am găsit o casă, cam veche, ce e drept, în podul căreia mi-am făcut culcuș. Mă simt bine, cu puțin orii mei, în modesta noastră locuință. Aș fi fericită, dacă ai veni la noi în vizită. Sunt sigură că vei fi bucuroasă să ne revezi.

Până atunci, rămân în așteptare.

Cu drag, Pisica

În concluzie, menționăm că intenția de a forma un vorbitor cult de limbă română, prin studiul integrat al limbii și literaturii române, se realizează pe tot parcursul anilor de studiu în gimnaziu; aceasta este măsurabilă, la finele ciclului gimnazial de învățământ, și prin elaborarea de către elevi a unui text nonliterar, conform unor parametri dați.

Bibliografie

1. *Cadrul european comun de referință pentru limbi: învățare, predare, evaluare/Comitetul Director pentru Educație „Studierea limbilor și cetățenia europeană”*; traducere din limba franceză de Gheorghe Moldovanu, Chișinău, S.n., 2003 (F.E.-P. „Tipografia Centrală”).
2. Cartaleanu, Tatiana, Cosovan, Olga, *Predarea limbii române în viziunea curriculumului de liceu*. Ghid pentru profesori, Cartier educațional, Chișinău, 2001.
3. *Limba și literatura română, Curriculum pentru învățământul gimnazial (clasele a V-a – a IX-a)*, Univers Pedagogic, Chișinău, 2006.